

**PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
PSZICHOLÓGIA DOKTORI ISKOLA
SZEMÉLYISÉGLÉLEKTAN ALPROGRAM**

PH.D. ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Fejezetek Németh László pszichobiográfiájából

BÁLINT ÁGNES

Témavezető: **DR. KÉZDI BALÁZS** egyetemi tanár

PÉCS, 2004

BEVEZETÉS

Dolgozatom elsősorban a *pszichohistória* illetékességi körébe tartozik, amennyiben keretként annak egyik műfaját, a pszichobiográfiát választottam. Ez a műfaj látszott a leginkább megfelelőnek arra, hogy egy rangos huszadik századi magyar író olyan életút-rekonstrukcióját készítsem el, amely szerves egységben látja a biográfiai tényeket és az alkotásokat. Szándékom szerint egy olyan pszichológiailag igényes, egyszerismind történelmi, társadalmi és kulturális kontextusba ágyazott személyiség(fejlődés)rajzot készítettem, amely új perspektívába állítja az író és alkotásait, és egyúttal új kérdések feltételére és új válaszok keresésére ösztönzi az irodalomtörténeti kutatást. Jelen munkámnak továbbá irodalompszichológiai vonatkozásai is vannak, amennyiben a kreativitás genezisének folyamatát vizsgálja, és kísérletet tesz néhány írásmű pszichológiai szempontú megközelítésére.

Elemzéseimhez döntően a *pszichoanalízist* hívtam segítségül. A pszichoanalízis munkamódszere – némi adaptálással – kitűnően alkalmasnak bizonyult a vizsgált életút rekonstrukciójához. Az író önmagára vonatkozó, illetve más, általa írt szövegeit alapul véve olyan módon dolgozhattam a szövegekkel, mint az analitikus terapeuta, de egyszerismind másképpen is, hiszen ismerhettem a teljes életutat, és rendelkezésemre állt az összes alkotás, illetve a külső források (levelek, visszaemlékezések) is.

Támaszkodtam továbbá Erik Erikson *pszichoszociális fejlődélméletére* is, különösen a krízisek elemzésében és az identitás kikristályosodásának folyamatát figyelemmel kísérő kommentárjaim során.

A harmadik elméleti rendszer, amely hatékonyan járult hozzá az elemző-rekonstruáló munkához, a családi tudattalannal kapcsolatos Ábrahám Miklós, Rand Miklós és Török Mária által megfogalmazott *transzgenerációs fantom-koncepció*. A Németh család három generációjának megismerése során egy ilyen tudattalan „fantomra” bukkantam, ami az író anyai nagyanyjának a családi tudattalanban lereagálatlan „lezáratlan ügyeiből” jött létre. Ennek a „fantomnak” a periodikus felbukkanását, és esetenként a megbetegítő hatását és gyógyító erejű eltűnését is tetten értem az író életútjának rekonstrukciója során.

Ami a munkamódszert illeti, elsősorban az író jóvoltából rendelkezéseimre álló önéletrajzi jellegű szövegekre (önéletrajzok, levelek, naplók) támaszkodtam. Ezeknek az igazságtartalmát nem kívántam kétségbe vonni. A szubjektív igazságértékkel bíró szövegeket nem elsősorban értelmezni, hanem *kommentálni* kívántam. Dolgozatom kommentár-jellegét csak két esetben függesztettem fel. Az első olyan szövegekre vonatkozik, amelyek ellentmondásosak, vagy nyilvánvalóan elfogultak, torzítók, esetleg hiányosak, elhallgatás-ízűek. Ilyenkor igyekeztem „detektívként” az igazság nyomába eredni. Más esetben a kommentár-jelleg felfüggesztésére azért került sor, mert a szövegben olyan szimbólumokra bukkantam, amelyek nem kommentárt, hanem *interpretációt* kívántak.

A kommentár és az interpretáció együttes alkalmazásával sikerült az életutat (illetve annak általam vizsgált részét) újraalkotni, rekonstruálni.

Családi örökség – I. Gaál Vilma személyisége

Németh László édesanyja, Gaál Vilma 1879-ben született. A családi legenda szerint (amelyet néhány általam feltárt körülmény is igazol) édesapja nem Gaál Samu vasúti főmérnök volt, aki felnevelte, hanem keresztapja, Zureich Károly, az első neves magyar fényképészek egyike. Gaál Vilma édesanyja, Kőnig Mária, mielőtt hozzáment Gaál Samuhoz, kasszírőként dolgozott Bécsben. A Gaál család nem tudta neki megbocsátani a saját korában igen erkölcstelennek ítélt múltját, és későbbi életvitelét, ezért azon igyekeztek, hogy mielőbb szétválasszák a fiatal párt. A válásra 1887-ben került sor. Két gyermeküket, Vilmát és Kálmánt a bíróság a férjnek ítélte.

Gaál Vilmát és testvérét ezután Gaál Auguszta (Gusztai néni), Gaál Samu pártában maradt nővére nevelte fel. A nem kívánatos tulajdonságok öröklődésétől – azaz Kőnig Mária „vérének” kiütközésétől – való félelem áthatotta a Gaál családot. Különösen Vilmában, a lánygyermekben vélték időről időre felfedezni anyja „véralkatát”. A rossz vér kiütközésétől való irracionális félelmet és a lány óvásának felelősségét a Gaál család sikeresen ráruházta Vilma későbbi férjére, Németh Józsefre is. Németh József saját családjának identitás-artikulációjába is felvette ezt az előítéletet – a kis

Németh László is a fantommá torzított nagymamáról kapott csak némi felvilágosítást, és az ő gondolkodását is át-átszötte az a hit, hogy édesanyja személyiségében „kiütközhetnek” a nagymama nemkívánatos tulajdonságai.

Gaál Vilma és Németh József (Németh László szülei) házassága eleinte igen kedvezőtlenül alakult. A 19 éves Vilma pszichoszexuális és testi értelemben is éretlen volt a házasságra. Az ifjú férj nem segítette elő a fejlődésében megrekedt személyiség kibontakozását, hanem inkább a maga ideáljához igyekezett őt igazítani. Németh László megszületése sem változtatott lényegesen kettőjük viszonyán. Vilma nehezen hangolódott rá az anyaságra is, később pedig túlóvó és túlkontrolláló anya lett.

Személyiségének kibontakoztatására csak negyven éves kora táján nyílt módja, amikor férje orosz hadifogságban volt. A testi-lelki betegségtől legyengülten hazaérkező férj már egy erős akaratú és határozott egyéniségű feleséget talált otthonában.

CSALÁDI ÖRÖKSÉG – II. NÉMETH JÓZSEF SZEMÉLYISÉGE

Németh József, az író édesapja, 1873-ban született Szilasbalháson, Németh Péter kétszáz holdas parasztgazda második fiaként. Szülei kitanították: történelem-földrajz szakos tanári diplomát szerzett, majd egy évig önkéntes katonai szolgálatot teljesített. Tartalékos hadnagy rangban szerelt le. Tanult úriemberként sem tagadta meg származását, sőt minden igyekezetével azon volt, hogy ne szakadjon el a gyökereitől. A vakációkat rendszerint családjával együtt Szilason töltötte. A gyermek Németh László számára is meghatározó és identitás-formáló környezet lett az apai nagycsalád, és a szilasi környezet. Németh József először Nagybányán kapott tanári állást. Később Szolnokon, majd 1907-től a budai Toldy-főreálban tanított.

Életében gyökeres fordulatot hozott az első világháború kitörése. Tartalékos hadnagyként (noha elmúlt már 40 éves) be kellett vonulnia. Hamarosan a fronton találta magát, majd orosz hadifogságba került. Hét éven át, távol a családjától, különböző szibériai fogolytáborok lakója volt. Kalandos úton tért haza 1921-ben. A hadifogság súlyosan károsította mind testi, mind lelki egészségét. Hamarosan azonban visszatalált korábbi életébe, nyugdíjazásáig folytatta tanári munkáját.

Németh László személyiségének alakulására döntő befolyással bírt apjának hét éves távolléte. Serdülőkorában nem volt módja lejátszani vele a feléledő Ödipusz-komplexus szimbolikus harcait. Pszichoszexuális fejlődése ezért hosszú időre megrekedt a látenciában.

GYERMEKKOR

Németh László kisgyermekkorát jól dokumentálja az édesapja által vezetett napló. A későbbi évek történéseit az író emlékeiből lehet rekonstruálni. A gyermek Németh László egyik meghatározó élménye szülei meg-megújuló konfliktusa volt, amelyben ő az összekötő és a szétválasztó szerepét kapta. Erre utal az a mély szimbolikával bíró körülmény is, hogy a kis Németh László három éves korától mintegy kilenc éves koráig a szülei összetolt ágya közé tett vasalódeszkán aludt.

Amikor Németh László nagyapja, Gaál Samu 1907-ben meghalt, a Németh család beköltözött a Gaál család Fazekas utcai házába Guszti néni mellé. Az új helyzet kísértetiesen hasonlított arra, amikor mintegy húsz évvel korábban Vilma szülei (Gaál Samu és Kőnig Mária) laktak együtt ugyanott. Ebben a tudattalan szereposztásban a Németh család mintegy „traumaismétlésszerűen” újraélte a Gaál család alapkonfliktusait. A hat éves Németh László számára Guszti néni viselkedése és szavai interpretálták az addig csak homályosan sejtett családi históriát, és örökre beavatták abba a családi hiedelemvilágba, amely anyjának rossz örökségével kapcsolatos.

Németh László hatodik születésnapjára édesapjától egy, a megyék határainál szétszedhető Magyarország-térképet kapott, amely később alapja lett nappali álmodozásainak is. Fantáziajátékában hosszú éveken át egy hadjáratot vezetett, amelynek célja a széthullott Magyarország egyesítése volt. Dolgozatomban rámutattam, hogy játékában szimbolikusan a család (újra)egyesítésének vágya fejeződött ki. Az álmodozásra hajlamos, kissé lányos kisfiú ellentétes szülői elvárások közepette növekedett.

KÖZÉPISKOLÁS ÉVEK

A Németh család végül saját otthonába, a Bajnok utcai bérházuk egyik minden kényelemmel felszerelt lakásába költöztek. A középiskolába lépő gyermek nappali álmodozásai egy időre megritkultak, helyüket a csapatjátékok szenvedélyes szeretete vette át. Tizenhárom éves korában azonban, amikor édesapja elindult a frontra, a térkép és a fantáziabeli hadjárat újra fontos szerepet kaptak a fiú életében.

A serdülőkor beköszöntét a fantáziajátékban megjelenő érzéki képek jelezték. Az érzékiséget azonban – egy felvilágosító könyv elrettentéseinek hatására – hosszú időre kiszorította a tudatából. Ehhez hozzájárult az édesanyjának az tudatos-tudattalan törekvése is, hogy fiának felnövését késleltesse. Az apa hosszas távolléte, az anya elvárásai és az öröklött hajlam arra, hogy testi fejlődése az átlagosnál lassabban folytatódjon, azt eredményezte, hogy Németh László személyiségének pszichoszexuális fejlettsége hosszú időre megrekedt a látenciában.

Tizenhat évesen Németh Lászlóban sürgető tudattalan – az apával való – identifikációs törekvések ébredtek fel. Először azt tervezte, hogy katonaként követi apját a frontra, később azonban beérte azzal, hogy átiratkozott a Toldy-főreálba, ahol korábban az édesapja tanított. Itt életre szóló, mély barátságokat kötött, és az önképzőkör aktív, ünnepezt tagja lett. Mint korábban is mindenütt, új középiskolájában is a legjobb tanulók egyike volt.

A tizenhét éves fiú a vakációt szokás szerint szilasi rokonainál töltötte. Itt tapasztalta meg először az alkotó kreativitás rohamszerű állapotait. Ekkor határozta el, hogy író lesz. Ezen a nyáron egy hónapot Nagybányán, szülővárosában is töltött, ahol először találkozott Ady és a nyugatos költők verseivel. A nyár végén még egy döntő találkozásra került sor: megismerkedett Démusz Ellával, az első szerelmével, aki később a felesége lett.

Az utolsó gimnáziumi év a kommün idejére esett. Az önképzőkör jeles képviselőjeként Németh László vállalta a május elseji ünnepi beszédet. Ez a szereplése később, a kommün bukása utána komoly veszélybe sodorta: csak késve tehetette le az érettségét, miután tisztázta magát a fegyelmi bizottság előtt. A nehéz időszak szorongásait tetézte, hogy csalódott Ellában. Elkeseredésében öngyilkosságot kísérelt

meg, de a pisztoly, amivel szíven akarta löni magát, másodszorra sem sült el. Elhúzódó, súlyos lelki válságában ő talált rá a számára legmegfelelőbb gyógymódra: a nyelvtanulásra. Ellát hosszú évekig nem látta viszont.

A NYOMÁS ÉVEI

A lassan húszas éveibe lépő Németh László életkora és érzelmi érettsége között egyre nagyobb és egyre elviselhetetlenebb űr tátongott. A gyermeki szinten érző és a felnőttként gondolkodó ifjú számára nyilvánvalóvá lett, hogy valamilyen módon meg kell gyorsítania saját érését. Utol akarta érnie a kortársait (például a szexuális érettség tekintetében), és be akarta bizonyítani, hogy megfelel kora „férfinormájának”.

Az apját fanatikus hűséggel hazaváró fiú számára traumatikus élmény volt annak a felismerése, hogy édesanyja nem osztozik vele sem a hazavárásban, sem a hűségben. Ehelyett fiatal udvarlót tart, akinek oldalán végre megismerte a szerelmet. Az ifjú Németh László nem mert az anyja szemébe mondani súlyos erkölcsi ítéletét – a tudat alá szorított tartalmak hisztériás tünetek formájában (pl. nyelési képtelenség) törtek utat maguknak.

A szexuális tapasztalatlanság szégyenétől kívánt szabadulni akkor, amikor rászánta magát egy bordélyházi látogatásra. Ott azonban súlyos kudarcot élt át. Úgy vélte, hogy erre nincs más magyarázat, mint az impotencia. Ez a tévhit hosszú évekre rányomta a bélyegét az önbecsülésére. A fiatalember bordélyházi kudarcára dolgozatomban egy másik magyarázatot javasoltam. Az immár aktivált, de továbbra is a tudat alá szorított családi hiedelem, hogy anyja potenciálisan „rossz nő” egy valódi „rossz nő” karjaiban most a tudat közelébe került. Impotenciája nem volt más, mint tünet: erős tudattalan tiltakozás az inceszt-tabu megsértése ellen.

A bölcsészkarra iratkozó Németh Lászlónak ugyanezekben a napokban egy másik kudarcral is szembesülnie kellett. Az egyetem bölcsészkarának elsőéves hallgatójaként súlyos narcisztikus sérelem érte: Négyesy professzor megszégyenítő módon reagált első kritikai próbálkozására. Németh László azonnal átiratkozott az orvosi karra. Pályakorrekciójának tudattalan motivációi között a vélt testi betegség

(impotencia) gyógyíthatóságára vonatkozó kíváncsiság és a természettudomány világos, egyértelmű fogalmai iránti vágy is megtalálható.

Az egyetemi évek alatt Németh László elsősorban intellektuális éhségét csillapította, és lelki eredetű bajára kereste a testi magyarázatot, mintsem valóban az orvosi hivatásra készült. A medikus királydrámákat és verseket írt, és szenvedélyesen tanulta az idegen nyelveket.

A TÉLEMAKHOSZ-ÉLMÉNY

Németh László életének egyik meghatározó fordulópontja az, hogy hét év után, 1921 novemberében hazatért az édesapja az orosz hadifogságból. Németh Lászlónak azonban minden tudattalan várakozásában csalódnia kellett: a hőrozként, nagy tudósként hazavárt apa helyett be kellett érnie egy testileg-lelkileg megroppant apával.

Németh József hazatérése nyilvánvalóvá tette az addig leplezett háromszöget: feleségének ifjú udvarlója lassan szemet szűrt a tétovaságából ocsúdó volt hadifogolynak is. Az ifjú Németh László az apja pártjára helyezkedett, ő azonban nem kért a „gyenge”, lányos fiú együttérzéséből. A szülei között őrlődő fiú elsőször betegségbe menekült, később azonban sikerült fokozatosan függetlenítenie magát szülei konfliktusától. Ennek a magyarázatát egy lélektani fordulatban vélem megtalálni, amelynek lényege, hogy a Németh család családi tudattalanjából eltűnt az a transzgenerációs fantom, amelyet a családi titok generált. Németh László (és édesapja) ugyanis találkozott az akkor már 77 éves nagymamával, Kőnig Máriával, és megtörtént a korábban elképzelhetetlennek vélt kiengesztelődés a család három generációja között. A gyógyító találkozás segítségével Németh László realisabb képet alkothatott szülei múltjáról és jelen helyzetéről, és megértette, hogy nem az a dolga, hogy ítélkezzen a szülei felett.

Az általam Télemakhosz-élménynek nevezett sorsfordulat öt különböző műfajú Németh László írásműben is megjelenik hol fő-, hol melléktémaként. Legérettebb írói feldolgozására az Irgalom című regényben került sor.

A KÉSZÜLŐDÉS ÉVEI

A harmadéves medikus és Ella között újra fellángolt a szerelem, házasságkötésre azonban csak azután gondolhattak, hogy Németh László elvégezte az egyetemet. Az orvosi szigorlaton túljutva még egy gyakorlóév következett, amelynek során Németh László a fogorvosságot választotta szakirányul. Döntésének inkább anyagi és családi okai voltak, mintsem az elhivatottság. Házasságkötésükre Démusz Ellával 1925 karácsonyán került sor.

A fiatal fogorvos magánpraxist nyitott, szabadidejében azonban írói kedvtelésének élt. Korábban már küldött is egy novellát a Nyugat novellapályázatára, amely éppen 1925 decemberében elnyerte az első díjat. A *Horváthné meghal* című díjnyertes írással nemcsak a legrangosabb folyóirat, a Nyugat szerzői közé került be, hanem szimbolikusan az írotársadalomba is felvételt nyert. Ekkor fogalmazódott meg benne az az elhatározás, hogy író kíván lenni, és minden idejét kizárólag irodalmi munkásságának szeretné szentelni. Erre azonban még hosszú évekig várnia kellett.

A nyertes novella sikere megismételhetetlennek bizonyult. Osvát Ernő, a Nyugat főszerkesztője biztosította ugyan nagyrebecsüléséről, de újabb írásait nem találta közlésre alkalmasnak. A csalódott író hol álnéven pályázott újabb díjakra, hol „örökre” elfordult az irodalomtól. Kritikái, íróportréi és tanulmányai azonban sorra jelentek meg a Protestáns Szemlében, a Napkeletben és a Társadalomtudományban. Hamarosan mint tanulmányíró, és mint éles nyelvű kritikust tartotta számon az írotársadalom.

Mivel itthon egyelőre nem remélhetett írói babérokat, Németh László érdeklődése Európa felé fordult. Többnyire eredeti nyelven olvasta végig a kortárs európai írók műveit. Legnagyobb hatást Proust *Az eltűnt idő nyomában* című regényfolyama gyakorolta rá. Proust tette fogékonnyá Freud pszichoanalízise, és ezen keresztül az árnyalt, lélektani igényű emberábrázolás iránt. Az irodalmi tájékozódást Németh László hosszú külföldi utazással is kiegészítette. Az élmény-gyűjtés eredménye az első jelentős Németh László-regény, az *Emberi színjáték* lett.

1928-ban végre felszámolhatta nyűggé vált magánpraxisát, így sokkal több energiát fektethetett írói tevékenységébe. A szerény de biztos megélhetés biztosítására

azonban iskolaorvosi állást vállalt több iskolában is. Németh László, az író készen állt arra, hogy remekműveket alkosson.

BABITS VONZÁSÁBAN

Babits, a kor nagy írófejedelme figyelte a fiatal kritikus munkáira, és hamarosan sor került a személyes találkozásra is. A kezdetben „szövetségesi” viszonyt szoros barátság váltotta fel a két író között. Babits, a Baumgarten-alapítvány kurátoraként 1930-ban az egyik évdíjat Németh Lászlónak ítélte. Ő azonban – szokatlan módon – visszaadta a nagy összegű díjat, és tettére nem tudott ésszerű magyarázatot adni. Úgy érezte, hogy Babits a díjjal „megvásárolta” volna kritikusi véleményét, és ezen keresztül a függetlenségét. Döntésének tudattalan motivációja, úgy vélem, az Ödipusz-komplexus szimbolikus harcainak megvívására való sürgetés volt. Később, amikor a Nyugatnál (szintén Babitstól) állandó rovatot kapott, a fiatal író nemzedéktársairól kezdett írni egy portré-sorozatot, amelynek bevezetőjében elsőként jelentette be, hogy egy új nemzedék tűnt fel az irodalomban, amely szakítani kíván a korábbi nemzedék eszményeivel és hagyományaival. A nemzedéki szembenállás hangoztatása szintén a tudattalan konfliktus-éhség jeleként értelmezhető.

Babits baráti körébe tartozni azt is jelentette, hogy (számos író társával együtt) részt kellett venni egy „társasjátékban”, amelynek fő szabálya az volt, hogy Babits feleségét, Török Sophie-t, (az ambiciózus, de nem túlságosan tehetséges írónőt) érdemein messze felül kellett méltányolni. Németh László nem volt hajlandó dicsérő kritikát írni Babitsnéról, aminek az lett a következménye, hogy Babits felszólította, hogy fejezze be az új nemzedéket bemutató cikksorozatot.

Elhidegülésük dokumentumai mindazok az egymásról írt egyre élesebb hangú kritikák, amelyekkel a másik kompetenciáját, érdemeit és jó ízlését igyekeztek kétségbe vonni. Török Sophie a Németh-házaspárról rajzolt torképet a *Flóra* című írásában, Németh László pedig Babitsékról az *Ember és szerepben* és a *Szerdai fogadónapban*. Kiengesztelődésre többé nem volt mód.

Tény, hogy Németh László személyiségének alakulásában döntő szerepet kapott a Babitscsal való találkozás. Mint mesterétől műveltségisményt, gondolkodásmódot, világlátást, erkölcsi magatartást tanult. Mint apafigura, Babits kiválóan alkalmas volt arra, hogy Németh László lejátsza vele az elmaradt Ödipusz-komplexus szimbolikus harcait. További fejlődésének kulcsa volt az, hogy a Baumgarten-díj visszaadásával és az egyre élesedő hangú kritikák formájában „legyőzte” mesterét. Immár elindulhatott a felnőtt személyiség kiteljesedésének útján.

Új eredmények

A jelen Ph.D.-értekezés legfőbb újdonsága a pszichohistorikus szemlélet érvényesülése az író személyiségfejlődésének feltárásában. Úgy vélem, hogy számos, az irodalomtörténet számára is fontos kérdés új megvilágításba került.

Ilyen többek között a nagyszülők és a szülők lélektani értelemben az íróra hagyományozott öröksége: mindazok a többségében tudattalan konfliktusok, amelyek döntően befolyásolták Németh László személyiségfejlődését. Ezeket a tudattalan tartalmakat (főleg Zureich Károly és Kőnig Mária szerepét a családi dinamikában) az életrajzírok közül elsőként tártam fel. A családi tudattalan tartalmait, mint azt az értekezésben számos helyen bizonyítom, rányomták a bélyegüket a két szülő ellentétes elvárásai között őrlődő gyermek, majd az apját hét éven át nélkülözni kénytelen kamasz fiú, és a hazatérő apában mélységesen csalódott ifjú pszichoszexuális fejlődésére.

Az életrajzírok közül elsőként elemzem Németh László gyermekkori fantáziajátékát, ifjúkori szexuális és neurotikus zavarait, és rámutatok mindezeknek a családi tudattalan tartalmakkal való szoros, bár áttételes kapcsolatára. Elsőként mutatok rá az apa tartós hiányának az író személyiségfejlődésére gyakorolt hatására (prolongált látencia és serülőkor). Más életrajzíroktól eltérően nagy jelentőséget tulajdonítok az első bordélyházi látogatás kudarcának, és az okok feltárása során ismét csak a családi tudattalan tartalmak szerepét hangsúlyozom.

A pszichohistorikus szemlélet az íróvá válás folyamatának is árnyaltabb nyomon követését teszi lehetővé. A korán jelentkező nappali álmodozások helyét fokozatosan az

önképzőkori dolgozatok veszik át, majd versek és novellák formájában tör magának utat a kreativitás. A Nyugat pályázatára beküldött, majd díjat nyert novella már olyan remekmű, amely mögött a tapasztalt szerkesztő, Osvát Ernő is érett írot sejtett. Az íróvá válás természetesen hosszú folyamat eredménye volt, amelyben a tehetség fontos, de nem kizárólagos szerepet játszott. Németh László a harmincas évei elején tett szert mindarra a pszichésen érlelő élményre (házasság, súlyos betegség, gyermekhalál, íróbarátok, európai utazások, irodalmi élmények, stb.), amelyek lehetővé tették, hogy kialakítsa egyéni világlátását, írói módszerét és stílusát, és megalkossa azokat a remekműveket, amelyek révén az utókor a huszadik század legjelentősebb magyar írói közé sorolja őt.

Az értekezés véget ér a harmincas évek elején a nagy alkotásaira készülő író bemutatásával. Ennek oka elsősorban a terjedelmi korlátokban keresendő. Az érett író személyiségének további alakulása – szándékom szerint – egy újabb értekezés témája lesz.

Az értekezés témakörében készített publikációk

- BÁLINT ÁGNES (1998): Musae, maiora canamus. Fejezetek Németh László pszichobiográfiájából. (Részlet.) In: HAJDÚ SZILVIA (szerk.) (1998): *Illuminációk. Válogatás a pécsi pszichológus hallgatók munkáiból.* JPTE, Pécs. p. 7-22.
- BÁLINT ÁGNES (2000): Németh László és a pszichoanalízis. In: DR. STEINERNÉ –DR. SIMON (szerk.) (2000): *Kutatások az Eötvös József Főiskolán.* EJJ, Baja. p. 49-57.
- BÁLINT ÁGNES (2000): Nevelj zsenit?! Pedagógiai elvek és gyakorlat Polgár László és Németh László családjában. In: HODOVÁNYNÉ – BESÍR A. (szerk.) (2000): *Tantárgypedagógiai kutatások.* EJJ, Baja. p. 45-50.
- BÁLINT ÁGNES (2001): Németh László és a pszichoanalízis. *PSZICHOTERÁPIA*, X. évfolyam 4. szám, 2001. augusztus. p. 253-261.
- BÁLINT ÁGNES (2001): Pszichológiai problémák Németh László *Iszony* című regényében. In: DR. STEINERNÉ –DR. MÉSZÁROS (szerk.) (2001): *Kutatások az Eötvös József Főiskolán.* EJJ, Baja. p. 16-26.

- BÁLINT ÁGNES (2002): Az identitásproblematika Németh László regényeiben. THALASSA, 2002/1-2. p. 5-43.
- BÁLINT ÁGNES (2003): Egy hadifogoly hazatér. In: DR. STEINERNÉ – DR. SIMON (szerk.) (2003): Kutatások az Eötvös József Főiskolán. EJF, Baja. p. 170-182.
- BÁLINT ÁGNES (2004): Németh László korai novellái. (Megjelenés alatt.)

Egyéb publikációk

- BÁLINT ÁGNES (1997): Szerepek és magatartásformák az identitás újrafogalmazásának folyamatában. Gondolatok Márai Sándor Verses könyve kapcsán. IRODALOMTÖRTÉNET, 1997/1-2. p. 257-276.
- BÁLINT ÁGNES (2002): Kultúra és tanulási stílus. In: DR. STEINERNÉ – DR. SIMON (szerk.) (2002): Kutatások az Eötvös József Főiskolán. EJF, Baja. p. 170-182.
- BÁLINT ÁGNES (2002): Kognitív stílusok. In: DR. SZTANÁNÉ DR. BABITS EDIT (szerk.) (2002): Tanulmányok a képességfejlesztés témaköréből. EJF, Baja. p. 5-78.

Tudományos konferenciákon elhangzott előadások

- NÉMETH LÁSZLÓ PSZICHOSZOMATIKUS PROBLÉMÁI. Előadás az MTA székházban. Pécs, 1999. márc. 17. – „Agykutatás Hete – 1999. márc. 15-21.” A PAB Neurobiológiai Munkabizottság, a POTE és a JPTE közös programja
- NÉMETH LÁSZLÓ ÉS A KASSZÍRNŐK. Előadás a Pannon Pszichiátria Egyesület Vándorgyűlésén. Barcs, 1999. máj. 28-29.
- TELEMAKH AND THE CASHIER WOMEN. Előadás az *Alpok-Adria Pszichológia Konferencián*. PTE, Pécs, 1999. szeptember 10.
- NÉMETH LÁSZLÓ, A TANÁR. Előadás a *Magyar Tudomány Napján*. EJF, Baja, 1999. nov. 4.

- NEVELJ ZSENIT? A ZSENINEVELÉS MINT DEVIANCIA. Előadás az *Országos Tantárgy-pedagógiai Tudományos Konferencián*. EJF, Baja, 1999. nov. 25-26.
- PSZICHOLÓGIAI PROBLÉMÁK NÉMETH LÁSZLÓ ISZONY CÍMŰ REGÉNYÉBEN. Előadás a *IV. Pécsi Pszichológus Napokon*. PTE, Pécs, 2002. április 13.
- TÉLEMAKHOSZ-NARRATÍVUMOK A NÉMETH LÁSZLÓ ÉLETMŰBEN. Előadás a *Pszichoanalízis és narratívum* című konferencián. A Pécsi Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola *Elméleti pszichoanalízis* programjának műhelykonferenciája. Pécs, 2003. március 12-23. Művészetek Háza.
- EGY HADIFOGOLY HAZATÉR. Előadás a *Magyar Tudomány Napján*. EJF, Baja, 2003. nov. 4.
- NÉMETH LÁSZLÓ KORAI NOVELLÁI. Előadás a *VII. Tantárgy-pedagógiai Tudományos Konferencián*. EJF, Baja, 2004. november 18-19.